

Kreodin kirjoittaja - kielenhuollon ja juttutyypin ihmettelyä

Tietoasiantuntijat Henni Laitala ja Terhi Kaipainen, Xamk

9.11.2018

Kreodista vähäsen

- Amk-kirjastojen oma lehti ”Meidän lehti”
- Nykyinen toimituskunta aloittanut noin vuosi sitten
- Päätoimittaja Minna Marjamaa (Laurea, pk-seutu)
- Aluetoimittajat:
 - Hellevi Hakala (amkit-jory)
 - Terhi Kaipainen (Itä-Suomi, XAMK, Mikkeli, JAMK)
 - Pirjo Kangas (Turku, Satakunta, Humak, DIAK)
 - Tiina Mäntylä (Lappi)
 - Riikka Sinisalo (LAMK, HAMK, TAMK, Polamk)
 - Tiina Tolonen (koko Pohjanmaa ja Kainuu)
 - Ann-Kristin Åvall (ruotsinkieliset amk-kirjastot ja Åland)

Esityksen rakenne

- Kielenhuoltoa
- Kreodin juttutyypit
- Erilaisia juttutyyppejä
- Verkkokirjoittamisesta vähäsen

Vinkkejä ja apua

- Suomen kielen lautakunta
 - Erilaiset suositukset ja kannanotot (alkaa tehdä ~ alkaa tekemään)
- Kotimaisten kielten keskuksen ylläpitämä [Kielitoimiston ohjepankki](#)
 - Olikos se nyt suomen kieli vai suomenkieli? Yhteen vai erikseen?
 - [Kielitestit](#) Kotuksen sivuilla.
- Kielenhuollon kirjallisuus ja lehdet ([Kielikello](#) ja [Språkbruk](#))
- [Kielitoimiston neuvontapuhelin](#), [kysymyslomake](#)
- [Kielitoimiston sanakirja](#), muut sanakirjat
- Oikolukuohjelmat

Viivaviidakossa: pitkä vai lyhyt? — — —

Ajatusviiva rajakohtien, ääripäiden, osapuolten ja reitin päätepisteiden välissä

- 20–30-vuotiaat
- Kirjasto on kiinni 1.–4.1.
- Suomi–Ruotsi-maaottelu

Yleisnimet yhdysmerkillä:

äiti-lapsisuhde

- [Keinoja viivan tuottamiseen](#)

Viivaviidakossa – pitkä vai lyhyt?

- Yhdysmerkkiä käytetään esim. *Voyager-järjestelmä*, ECIL-konferenssi, kirjasto- ja tietopalvelupäällikkö, laina-aika
- Sanaliitoissa jätetään väli: *Avoimesti sinun -markkinointikampanja*.
- Ongelma: *Word muuttelee yhdysmerkin omin päin ajatusviivaksi, jos viiva kirjoitetaan välilyönnin jälkeen: Avoimesti sinun –markkinointikampanja*.
- [Yksi ohje](#), jolla asetuksia voi yrittää muuttaa Wordissa.

Pilkutus

Poliisi huomasi, että rikollinen tarttui aseeseen ja ampui.

Pikaohjeet pilkun paikkaan

- Pääsääntö: Saman virkkeen lauseet erotetaan toisistaan pilkulla.

Pitää tietää, mikä on lause.

Lauseessa on persoonamuotoinen verbi.

Tärkeää on kehittää kulttuurista lukutaitoa, joka on kykyä hahmottaa ja ymmärtää kulttuurin eri osatekijöitä, sekä olla yhteistyössä eri kulttuureita edustavien ihmisten kanssa.

Sivulauseet

- Päälauseen ja sivulauseen väliin tulee aina pilkku.
- (Pilkun voi jättää pois, jos virke on lyhyt: [Luulit että valehtelin.](#))

- Sivulauseen tunnistaa
 1. alistuskonjunktioista: ([että, jotta, koska, kun...](#))
 2. relatiivipronominista: ([joka ja mikä taivutusmuotoineen](#))
 3. kysymyssanasta: ([ko-liite, milloin, kuinka, miten...](#))

Poikkeus 1: rinnasteiset sivulauseet

- Päätin lähteä kotiin, koska olin saanut työt tehtyä ja (koska) kello oli jo kuusi.
- Rinnastuskonjunktiot: ja, sekä, sekä – että, -kä, eli, tai, joko – tai, vai, mutta, vaan

Päälauseiden pilkutus

- Päälauseet erotetaan toisistaan pilkulla.
- Rinnastuskonjunktiot (ja, sekä, -kä, tai, vai, mutta, vaan...)
 - *Maija syö omenan, ja Matti syö porkkanan.*
 - *Talous on virkistynyt viime vuodesta, ja yritykset luottavat taas tulevaisuuteen.*
- (Pilkun voi jättää pois, jos virke on lyhyt: **Tuulee ja sataa.**)
- POIKKEUS 2: Jos lauseilla on jokin yhteinen lauseenjäsen, pilkkua ei tarvita.
 - **Maija** syö omenan ja menee nukkumaan.
 - **Illalla** Maija syö omenan ja Matti syö porkkanan.

Sitten on niitä ulkoa opeteltavia knoppeja...

- **Ei pilkkua esim.**
- Lauseenvastikkeisiin (*Syötyään aamiaisen hän lähti kaupungille.*)
- *Sekä – että, joko – tai*
- Yleensä alku- ja lopputervehdyksiin (*Ystävällisin terveisin Henni*)

- **Pilkku kuuluu esim.**
- *Mitä – sitä, (toisaalta –) toisaalta, (milloin –) milloin*
- Irralliset lisäykset, täsmennykset, selvennykset
- Määritteet
- *Kerroin toisenkin, hyvän vitsin. Kerroin toisenkin hyvän vitsin.*

Juttutyypeistä ja verkkotekstistä

Kreodin juttutyypit

- Artikkelit
 - Matkakertomuksia
 - Ihmiset
 - Kolumnit ja pakinat
 - Uutta
-
- Millaisia muita juttutyyppejä voisi olla tai toivoisitte? Mistä asioista haluatte lukea/kirjoittaa?
- Ammatillinen asiantuntijuus, tutkimuksellista, ilmiöiden pohdintaa, kokeiluja
 - Konferenssikokemuksia, seminaarista opittua, vaihdon huumaa
 - Keitä olemme ja mitä teemme, entäpä ne asiakkaat
 - Anonyymi Amkilainen ja muita tarinoita
 - Kokeiluja, uusia tapoja tehdä työtä ja yhteistyötä

Erilaiset juttutyypit vaatii erilaisen lähestymisen

- Karkeasti juttutyypit (vrt. genret) voidaan jakaa kolmeen ryhmään
 1. Faktaperustaiset tekstit (uutinen, feature/ilmiöjuttu, **haastattelu**, reportaasi)
 2. Mielipideperustaiset tekstit (pääkirjoitus, **kolumni**, asiantuntija-artikkeli/-essee, arvostelu)
 3. Fiktiivis-kaunokirjalliset tekstit (**pakina**, **sarjakuva**, jatkokertomus)
- Harvoin jutut ovat kuitenkaan tyylipuhtaita yhden juttutyypin edustajia.

Haastattelu

- Oma juttutyypinsä ja journalistista tiedonhankintaa > käytössä metodina monessa muussa juttutyypissä
- Usein toteutetaan joko kysymys-vastaus-muodossa tai referoivan tekstin ja suorien sitaattien vuoropuheluna
- Sitaatit eli lainaukset haastateltavan puheesta elävöittää ja rytmittää tekstiä sekä antaa haastateltavalle äänen ja mielipiteet
- Sitaatit voivat olla joko suoria tai epäsuoria
- Sitaatti muodostaa oman kappaleensa tekstissä
- Sitaattiin liittyy johtolause, joka ilmaisee lainauksen yhteydessä kuka puhuu

Suora sitaatti

- Suorat sitaatit merkitään tekstiin joko sitaatti- eli repliikkiviivoilla tai lainausmerkein > yhdessä jutussa käytetään vain yhdenlaista merkintätapaa

”Tutkimustehtävänä oli luoda aineistolähtöisesti käsitteellistä jäsenystä tiedonkäytön ilmiöistä amk-opinnäytetyötoiminnassa. Tämän käsitteellistämisen tulokset kootaan hyödyntämiskelpoiseksi malliksi”, Juha kertoo.

– Tutkimustehtävänä oli luoda aineistolähtöisesti käsitteellistä jäsenystä tiedonkäytön ilmiöistä amk-opinnäytetyötoiminnassa. Tämän käsitteellistämisen tulokset kootaan hyödyntämiskelpoiseksi malliksi, Juha kertoo.

Esimerkkinä aineistosta nousevista huomioista Juha toteaa: ”Johari-ikkunaa tai SWOT-analyysiä käytetään vakuuttavamman menetelmän ja teorian asemasta, jopa määrittelemättä jäsenystapaa tai sen valintaa tarkemmin lähteitä käyttäen. Menettely näköjään hyväksytään, mutta tällä aineistolla ei ollut mahdollista tutkia tällaisten ratkaisujen yhteyksiä arvosanoihin.”

Epäsuora sitaatti

- Epäsuorat sitaattit perustuvat asian kertomiseen omin sanoin, kirjoittaja ei siis yritä jäljentää haastateltavan puhetta suoraan. Asiasisältö pysyy toki samana.

Katjan mukaan amk-kirjastopäivien yhteisöllisyys syntyy ihmisistä, vuorovaikutuksesta ja yhdessä tekemisestä. Päivien jälkeen on esim. helpompi pyytää apua arkeen toisessa amk:ssa työskentelevältä kollegalta, kun on tavattu amk-kirjastopäivillä.

Auli totesi myös, että amk-kirjastojen alkuvaiheessa tiedonjakaminen ja yhdessä kehittäminen on ollut yksi tärkeä tekijä siinä, että amk-kirjastot ovat pysyneet ajan tasalla. Taustalla kaikilla amk-kirjastolaisilla tuntuu olevan myös yleiset kirjastoarvot, jotka ohjaavat mm. asiakaspalvelua.

Kolumni

- Kantaottava ja argumentoiva kirjoitus, jonka avulla kirjoittaja pyrkii vaikuttamaan mielipiteisiin
- Perustuu väitteeseen (lausuma, toteamus, havainto, kysymys, ehdotus) ja esittää perusteluja sen puolesta
- Onnistuessaan esittää ehyen ajatuskulun, jossa on sekä omakohtaista kokemusta mutta myös yleistä asiaa (vrt. päiväkirja)
- Rakenneratkaisuna voi kokeilla esimerkiksi ristiinvalotusta, kohtauksia, tarinaa, kontrastia tai dialogia
- Tyyli voi olla esim. pohdiskeleva tai humoristinen, kirjoittajansa näköinen ja lukijaa houkuttava – ei liian yleinen, tietoiskumainen

Pakina

- Kärjistävä, poleeminen mielipidekirjoitus, joka irvailee aikamme ilmiöille ja tilanteille
- Tyyli ja ilmaisu korostuu muita juttutyyppejä enemmän (journalismin ja kaunokirjallisuuden yhdistelmä)
- Tyylinä esimerkiksi ironia, parodia, satiiri tai pastissi
- Toisin kuin kolumnit, pakinat kirjoitetaan yleensä nimimerkin suojassa
- Pakinan tyylikeinojen tulee olla aina hyväntahtoisia ja hyvän maun mukaisia, jotta sitä ei tulkita kiusaamiseksi tai loukkaamiseksi
- Huvittava, viihdyttävä, jutusteleva ja yllättäviäkin käänteitä sisältävä

Sarjakuva

- Yhdistää kuvan, sanan ja erilaiset merkit* ruutu ruudulta eteneväksi tarinaksi
- Sarjakuvan ilmaisu ja kerronta on sukua elokuvakerronnalle, jossa katsoja luo ruutujen välisen jatkumon itse
- Kerronnan perusyksikkö on ruutu, joita lehtistripissä on yleensä kolme
- Sarjakuvailmaisuun liittyy kiinteästi huumori ja asioiden liioittelu
- Idea (tarina ja päähenkilö(t)) > käsikirjoitus (tapahtumat ruutuihin) > luonnostelu (kuva, puhekuplat, merkit) > värittäminen (tussaus, mv vai väri)

* Puunkappaletta sahaava saha kuvaa kuorsausta ja pään päälle syttyvä lamppu sitä, että sarjakuvahahmo saa idean

Kreodiin kirjoittaminen

- Kirjoitusohjeet löytyy Kreodin sivuilta:
<https://www.kreodi.fi/en/21/63/470>
- Valmis teksti toimitetaan aluetoimittajalle, joka antaa palautetta tekstistä
- Muista kuvat ja niiden luvat, artikkelin yläkuvan tulee olla vaakakuva. Kuvia max 10 kpl
- Voit kysyä halutessasi pohtimastasi aiheesta aluetoimittajaltasi tai päätoimittajalta jo ennen kirjoittamisen aloittamista

Verkkolehteen kirjoittamisesta

- Verkossa toimii paremmin lyhyemmät jutut kuin painetussa lehdessä
 - Kreodin ohjeistuksessa pituus 1-8 sivua, pitkässä jutussa on hyvä olla enemmän kuvia tekstiä rytmittämässä
- Käytä väliotsikoita ja lyhyitä kappaleita sekä vältä monimutkaisia lauserakenteita
- Koukuta lukija napakalla kuvaavalla otsikolla (K. Kortesuon vinkit: <https://eioototta.fi/uusi-muistisaanto-hyvan-otsikon-tekoon/>)

Lähteet

- Iisa, K., Oittinen, H. & Piehl, A. 2012. Kielenhuollon käsikirja.
- Jaakkola, M. 2013. Hyvä journalismi. Käytännön opas kirjoittajalle.
- Kielitoimiston ohjepankki
- Koskela, I. 2010. Sarjakuvantekijän oppikirja.
- Luukkonen, M. 2006. Hauskaa kielenhuoltoa.
- Metka – Mediakasvatuskeskus. Oppimateriaalit: [Sarjakuva](#).

Tunne huominen - All for the future.